

1884. évfolyamának 115. lapján viszont azt írja, hogy a kunszentmiklósi példány 1698-ban jelent meg. Tudakozódásom alapján meg kell állapítanom, hogy a szóbanforgó példány ma nincs meg a gimnázium könyvtárában, s nem is tudnak róla, hogy valaha meg is volt. Pedig meg kellett lennie, mert HERMANN OTTÓ, mint *A magyar halászat* könyvének 132. lapján megírta, használta azt a példányt, amely 1698-ban jelent meg. Két példánya nem lehetett a könyvtárnak e műből, tehát ott az 1695-i kiadású példány nem lehetett meg. A MKSzemle 1882-i közleménye eszerint tévedés, SZABÓ KÁROLY bizonyára nem is látta azt a példányt. Az 1884-i közlemény azonban nyilvánvalóan helyes, s az előbbi hiradás helyesbítésének tekintendő, bár ott nincs meg ez a megállapítás.

Hová tűnhetett mármost ez a példány? A szegedi Polgáriiskolai Tanárképző könyvtárában van egy 1698-i kiadású szakácskönyv, amely KISS ÁRON könyvtárából került oda. Valószínűnek tartom, hogy ez a példány volt eredetileg a kunszentmiklósi ref. gimnázium könyvtárának tulajdona, s onnan került valamiképen KISS ÁRON ref. püspök könyvei közé. Ez a kiadás eszerint unikum, több példányról egyelőre nem tudunk. Így a kolozsvári unitárius kollégium 1695-i kiadású példányának is unikumnak kellene lennie, mert a SZABÓ KÁROLY idézte másik példány nem létezik. Azonban az 1695-i kiadás mégsem unikum, mert másodpéldánya megvan a Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárának Todoreszku-gyűjteményében. Sajnos, ez a példány nem teljes, mert a második fv (17—32. l.) hiányzik belőle.

A teljesség kedvéért megemlítem, hogy a budapesti Egyetemi Könyvtárban is van egy kéziratos szakácskönyv, melynek címe: *Szakátskoenyvetske Mellyet Elsőben a' Csiki Clastromban irtanak.* Jelzése: E. 73. A könyvbe STEPH. KAPRINAI híres jezsuita atya neve is be van írva, s az előszó végén ez olvasható: „Colosvarott 1693.“ Ez a kéziratos szakácskönyv is csak egyik másolata a tárgyalt szakácskönyvek ősenek. Azonban ez sem teljes, mert a szakácskönyvnek csak mintegy háromnegyedrészre van lemásolva, azután már csak néhány étel neve szerepel.

BEKE ÖDÖN.

Versbe szedett XVIII. századi könyvtár. A XVIII. századból számtalan kéziratos magyar könyv: „omniarium“, „polihistóriai jegyzetek“, „jegyzőkönyvecskék“, versek, prózai szövegek tarka gyűjteményei, vagy régi szövegek, sőt egykorú könyvek teljes másolatai maradtak reánk közkönyvtárakban és magán-gyűjteményekben. A XVIII. század művelődésre szomjazó magyar papjának, tanítójának, kisbirtokos nemesének olykor nyilván nem állott módjában megvásárolnia mindazokat a könyveket, amelyeket olvasgatni akart s ezért a

kölcsönként könyvekből lemásolta magának azokat a részeket, amelyek különösebben megtetszettek neki, vagy ha az egész művet bírni akarta, lemásolta az egészet. Ezért e XVIII. századbeli kéziratos könyvek legnagyobb része teljesen értéktelen régi lom, a nyomtatott szöveggel szemben többé-kevésbé megbízhatatlan másolat, könyvtörténeti szempontból jelentéktelen.

Ilyen furcsa, kézzel írott, másolt könyvekből álló könyvtára volt a XVIII. században BÁNYAY ISTVÁN laki református prédikátornak, aki versben megírta önéletrajzát (*Cursus vitae meae*. STEPHANI quippe I. BÁNYAY, Praedicantis Eccl. H. C. addictae K. T. Lakiensis. Ao. D. 1740, die 29 Febr.). Ez a negyvenhárom strófából álló verses önéletrajz túlnyomórésztben szerzőnek a könyvekhez való viszonyáról szól: „Enyeden laktomban írtam csak egy könyvet, — Itt Magyar Országban pedig negyven egyet, — Mellyek közül mások bírnak némellyeket, — Nagyobb része pedig tecámban érkezett,“ — írja a 6-ik strófában, az azután következő strófákban pedig elmondja, hogy a prédikációknak száma, „az mellyeket irtam“, igen könnyen felmegyen nyolcszázra, az azokat előző papszék imádságok száma lehet háromszáz, közönséges napi könyörgést háromszázat írt, „... az mellyeket — Nagy részint könyveim között elszemlélhet, — Ha ki írásomban erről kétes lehet“. Hogy ezeket BÁNYAY nem szerezte, hanem írta, leírta, másolta, az kiderül a következő sorokból is: „Híres Herodotost olvastam 's leirtam, — Filep Melantont is kezemre úgy birtam, — Cronológiáját irtam 's elolvastam, — Cornelius Nepossal szintén így bántam. — Olvastam Kalauzt, leirtam summáját — S refutatióját Igazság istápját, — Augustinus könyvét az Isten városát — Leirtam, 's Livius nagy Historiáját. — Olvastam 's leirtam a Summum Bonumot, — Hármás Historiát, a kis Keskeny Utot, — Az Apocriphus könyv tőlem leiratott, — Leirással kezem Justinushoz jutott.“

Így másolta le Scharpius János Symphoniáját, Apáczai Csere János kis Encyclopaediáját, Josephus Flavius „Antiquitás“-át, Flaccus Illyricus Igazság tanúját, Lisznyai Chróniká-ját, Hondorff Theatrumát, a Democritus Ridens-t, Rolandus Antiquitás-át, Csécsi János Aphorismus-it, Lampe-t, Komáromi Csipkés Györgyöt, a Praxis Pietatis-t, Ács Mihály: Boldog halál szekerét, Matkó Göröcsös botját, Sámbar X ut tökjét, Káldi Postilláját, Pázmány Dominicáját, Gelei Katona István két Praeconiumát, Dares Phrygiust, Valerius Maximust, Ravanelus Pétert, Worcius Jánost, Vittichius Christophot, Wolf Tamást, Hulsius Henriket, Frobesius [!] Jánost, Coccejus Jánost, Otrokocsi Fóris Ferencet stb. stb., — mindez „Tőllem leiratott 's így jutott tecámba“.

A versezet többi szakaiban Bányay önéletrajzát mondja el.

Cs. O. L., aki ezt a különös verses önéletrajzot egész terjedelmében kiadta a *Szemlélő* 1836. évfolyamában (81. sz. 1281—1286. l.), megjegyzi, hogy a BÁNYAY ISTVÁN név felvett név. A szerző a második versszakban világosan megmondja, hogy „OLLÓS TIMÁR ISTVÁN vala édes Atyám, — CSÉKEI ERZSÉBET kedves szülő Anyám“.

Cs. O. L.-nek bőséges jegyzeteiből csak a következő pár sort emeljük ki:

„Csekély érdekünek tetszetik némellki előtt, a feledés homályából előhozott ezen önéletrajz. De ki a régiség legkisebb maradványai eránt is tisztelettel viseltetik, ki tudja, hogy a történeti igazságok nyomozásában, sokszor egy pár régi sor is megbecsülhetetlen; — az erre sem fog megvető szemmel tekinteni. — A jelenkor embereinek nagy részök, a hajdani tudós világ emlékeinek gazdag könyvtárakat szemlélvén, bámulva néz végig Labbaeus, Graevius, Justus Lipsius, Coccejus s többek munkáinak gyakran egész sorozatot foglaló foliant kötetin, a deák és görög klassicuskok munkáihoz különféle tudósok által készített, s roppant terjedelmű olvasottságot mutató Commentariusokon, s nem tudja elgondolni, a rövid életű emberek, mint érhettek olly hosszú, olly temérdek munkákra. Nézzük végig Bányay Istvánnak, egy a mult század elsőbb felében élt együgyü protestans falusi papnak, ön maga által emlékezetben hagyott pályaképén, tekintsük meg az ő fáradhatatlan szorgalmát, s vas türedelmét, — melly szerint szegénységgel küzdvén, s az akkori időkben még felettébb nagy áru könyvek megszerzésére tehetsége nem lévén, mind a mellett, hogy bal körülményeihez képest azon kívül sokat tanult s olvasott, saját kezének írásával fáradságosan gyűjtött könyvtárt is önmagának; — és el fogjuk gondolhatni, hasonló szorgalommal, s ki tudja hányszoronta több lélelkel, mit vihettek véghez olly tudósok, kik fölött kedvezőbb sors mosolygott, kiket munkálataikban az egész tudós világ pártfogása segített, — s kik mind önmaguk gazdag könyvtárakkal birván, mind országos könyvtárak kulcsait tartván kezökben, nem valának kénytelenek, mint a mi Bányay Istvánunk, hogy unalmas másolásokkal is vesztegessék idejüket.“

„Különbözik ezen Bányay István egy másiktól, ki ugyan csak ezen idő tájon 1711-ben születvén, s 1740-től 1744-ig Német- és Franciaország főbb oskoláit ösmereteinek szélesítésök végett megkeresvén, — 1744-től 1767-ig a pataki reformatum Collegiumban a philosophiának nagyhírű tanítója volt. — Tisztelt autobiographusunk ugy látszik csak ön maga nevezte magát Bányaynak, születése helyéről felső bányáról, mivel nyilván kimondja a második versszakban, hogy apja Timár István volt, kire hihetőleg szabó mesterségénél fogva ragadott reá az Ollós mellék név.“

TR. Z.